

9. DERS

Siyer' i

SebeP-Sonuç

Bağlamında Okumak

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو

الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾

“Ey iman edenler! Eğer Allah’tan hakkı ile korkarsanız; O, size iyi ile kötüyü birbirinden tamamen ayırt edecek ince bir anlayış verir, kusurlarınızı örter ve sizi bağışlar. Çünkü Allah büyük lütuf sahibidir.”

(Enfal Sûresi, 8/29)

HİRA

- Enfal Sûresi'nin 29. ayeti, “farûk” lakabının nasıl kazanılabileceğinin yolunu gösteriyor. Bu yolun ne olduğunu izah eder misiniz?
- Hatib b. Ebî Belta hadisesi üzerine neler söylenebilir?
- Hz. Ali'nin:“Eğer Allah Resûlü var demişse, sende kesinlikle mektup vardır.” sözü nasıl anlaşılmalıdır?
- Bediüzzaman Hazretlerinin Uhud Gazvesi'ni değerlendirmesi hakkında neler söylenebilir?
- Okçular tepesi, bugün neresi? Senin o tepedeki konumun nedir?

SİYER’İ KESİNLİKLE SEBEP-SONUÇ İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA OKUMALI; SEBEBİ SONUCA,
SONUCU SEBEBE KURBAN ETMEMELİYİZ.

Tarihte yaşanmış herhangi bir olayı, ancak sebep-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirdiğimizde, o hadiseyi tam olarak anlayabilir ve ondan gereğince istifade edebiliriz. Eğer anlamaya çalıştığımız hadise, Hz. Peygamber’in (sas) ve Sahâbe’nin dünyasına dair bir olay ise, bu durumda sebep-sonuç bağlamında olayları değerlendirme yöntemi daha da bir önem kazanmaktadır. Çünkü rivayetlerin bize aktardığı bir olayı, sadece sonuçlarına bakarak değerlendirdiğimizde, çok ciddi hatalara düşebilir ve yanlış noktalara işi vardırabiliriz. İşte bundan dolayı, Siyer’in içerisinde geçen hangi olay olursa olsun sebeplerini, o sebeplere

hadiseyi sevk eden nedenleri, işin neticesinde ortaya çıkan sonucu ve o sonucu hazırlayan zemini iyice ortaya koymalıyız.

Siyer'in böyle okunması gerektiğini bize öğreten bizzat Efendimiz'dir. Siyer'in içerisinde bu konuda bir çok örnek olmasına rağmen biz Hatib b. Ebî Belta hadisesi üzerinden bunu anlamaya çalışacağız. Hicretin 6. yılında yapılan Hudeybiye Antlaşması'nın yükümlülüklerini Mekke tarafı yerine getirmeyince, yapılan antlaşma bozulmuştu. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sas), hiç kimseye bir şeyler söylemeden, Mekke'ye doğru sefer hazırlığının planlarını yapıyor, ama bu harekât planını oldukça gizli tutuyordu. Resûlullah (sas) Sahâbe'ye bir sefer için hazırlık emri vermiş, sağa sola keşif kolları göndermeye başlamış, ama en yakınındakilerine bile bu seferin nereye olacağını söylememişti. Bu gizliliğin birkaç sebebi vardı; bu sebeplerden en önemlisi hiç şüphesiz Mekke'ye ansızın girerek fazlaca kan dökülmesine meydan vermemekti.

Resûlullah (sas) her ne kadar bu seferin nereye olacağını kimseye söylemeyip gizlemişse de, Sahâbe'den Hatib b. Ebî Belta bu harekâtın Mekke üzerine olduğunu sezmişti. Kendisi hicret etme imkânını bulmuş, ama ailesinden bazılarını Mekke'de bırakmak zorunda kalmıştı. Hatib, Mekke'nin ileri gelenlerine bir mektup yazarak bu harekâtı haber vermek istedi.¹ Hatib'in bu mektupla elde etmek istediği tek bir şey vardı. O da; eğer Müslümanlar fetih harekâtını başarı ile tamamlayamazlarsa, Mekkeliler bu sefer, kendi içlerinde bulunan zayıf ve güçsüz insanlara yönelerek onlara zarar vermeye başlayacaklardı. Hatib, ailesinin böyle bir durum karşısında emniyet içerisinde olmalarını sağlama adına bu mektubu yazma işine girişmişti.

Bu noktada olayı iyice değerlendirebilmek için Hatib b. Ebî Belta'nın kimliğine dair biraz bilgi vermek zorundayız: Hatib b. Ebî Belta; aslen Yemen'lidir. Genç yaşında, Mekke'ye gelmiş ve orada yerleşik bir hayata başlamıştı. Hatib'in ne zaman Nübüvvet güneşi ile tanıştığı ve Müslüman olduğu ihtilafli ise de, hicretten en az birkaç yıl önce iman ettiği kesindir. Hicret için Müslümanlar Medine yolunu tutmaya başladıklarında, o da hicret için Mekke'den çıkmıştı. Ama Hatib, maddi imkânlar olarak çok iyi durumda değildi. Bundan dolayı da başta annesi olmak üzere, bir çok yakını Mekke'de bırakmak zorunda kalmıştı. Gerçi Sahâbe'nin bir çoğu Hatib ile aynı durumdaydı, onlar da ailelerini Mekke'de bırakmışlardı, ama onların büyük bir kısmı Mekke'nin güçlü ailelerine mensuptular, Hatib'in ailesi ise hem zayıf, hem de fakirdi.

Hatib b. Ebî Belta, Medine'ye hicret ettikten sonra, sürekli Allah Resulü ile beraberdi. Resûlullah (sas) ile birlikte; başta Bedir olmak üzere, Uhud ve Hendek gazvelerine katılmış, Rıdvan Bey'atında bulunarak Semure ağacının altında biat etme bahtiyarlığına ermişti. Gerçekten o, Allah Resulü'ne (sas) âşık bir yürekti. Onun bu aşkının nasıl bir boyutta olduğunu görmek için Uhud gazvesine bakmak yeterlidir. Hatib b. Ebî Belta, Uhud'a *Ayneyn* geçidinde Abdullah b. Cübeyr komutasında okçu olarak katılmıştı. Orada görevlendirilen elli okçudan biriydi. Hatib b. Ebî Belta da oradaki okçuların bir çoğu gibi verilen emri dinlememiş, savaşın orta bir yerinde, tepeyi terk etmişti. Tepenin terk edilmesinin bedelini Müslümanlar çok acı bir şekilde ödemiş, birçokları şehit olmuş ve Allah Resulü (sas) de ciddi bir şekilde yaralanmıştı. Efendimiz'in mübarek dişleri kırılmış, başındaki miğferin örgülü

¹ Yazılan mektubun metnini görmek için bkz: Vakıdi, *Kitabü'l-Meğazi*, c. 2, s. 798; İbn Kesir, *el-Bidaye*, c. 4, s. 284

zincir halkalarından bazıları yanaklarına batmış ve çok yorgun bir hale düşmüştü. İşte Hatib b. Ebî Belta böyle bir halde Allah Resulü'nü görünce dayanamamış; *“Ya Resûlullah! Sana bunu kim yaptı?”* diye sormuştu. Belirttiğimiz gibi Hatib b. Ebî Belta Allah Resulü'ne âşık birisiydi ve O'nun ayağına tek bir dikenin batmasına dahi tahammülü yoktu. Efendimiz (sas), Hatib'in samimiyetle sorduğu bu soruya şöyle cevap vermişti: **“Bana bunları Utbe b. Ebî Vakkas yaptı.”** Hatib, hiçbir şey demeden hemen oradan ayrılmış ve Uhud'un yamaçlarında Utbe'yi aramaya başlamıştı. En sonunda da Utbe'yi bulup, öldürmüş ve bu müjdeyi Efendimiz'e (sas) getirmişti. İşte Hatib b. Ebî Belta, yüreğinde böyle bir aşk taşıyan birisiydi. Onun Sahâbe içerisindeki konumunu, değer ve kıymetini hatırlattıktan sonra asıl üzerinde durmak istediğimiz olaya gelebiliriz.²

Hatib b. Ebî Belta, ailesinin durumunu göz önünde tutarak, Mekkelilerin ileri gelenlerine hitaben bir mektup yazmış ve Resûlullah'ın oldukça gizli tutmaya çalıştığı harekâtını haber vermek istemişti. Yazdığı bu mektubu aslen Müzeyneli olan Ebû Leheb'in azatlı cariyesi Sâre adındaki bir kadına vermişti. Kadın mektubu ehemmiyetinden dolayı saçlarındaki örgülerinin arasına gizlemişti.

Kadın, mektubu Mekke'ye doğru götürmek üzereyken, ilahî bir ikaz ile Allah Resulü olaydan haberdar edilmişti. Cebrail (as) bu olayı Efendimiz'e haber vermişti. Allah Resulü (sas) hemen Hz. Ali'yi çağırarak, ona olayın mahiyetini anlatmış ve kadının şu an *Ravzatu Hâh* denen bir mevkide olduğunu haber vermişti. Hz. Ali yanına Zübeyr b. Avvam ve Mikdad b. Amr'ı da alarak doğruca söylenen mevkiye gitmiş ve kadını orada yakalamışlardı. Kadın önce üzerinde böyle bir mektup olmadığını söylemiş ve bu konuda da yeminler etmeye başlamıştı. Ama Hz. Ali büyük bir kararlılıkla; *“Eğer Allah Resûlü var demişse, sende kesinlikle mektup vardır.”* diyerek aramaya devam etmiş ve en sonunda da mektubu kadının saç örgülerinin içerisinde bulmuştu. Hz. Ali, Resulullah'ın (sas) emri gereği kadını serbest bırakmış, mektubu yanına alarak süratle Medine'ye dönmüştü.

Allah Resulü (sas) kendisine ulaşan mektubu açtırmış ve o mektubu yazanın Hatib b. Ebî Belta olduğunu görmüştü. Efendimiz, Ashâbı'ndan birinin, hem de sıradan biri değil *Bedir* ehlinde olan birinin bu işi yaptığını görünce şaşırarak, ama asla yargısız infaz yapmamış, öncelikli olarak bu hadisenin sebebini anlamaya çalışmış ve bundan dolayı hemen Hatib'i çağırarak ve ona şöyle bir soru yöneltmişti: **“Ey Hatib! Bu nedir? Bu mektubu sen mi yazdın?”** Hatib demişti ki: *“Ya Resûlullah! Ne olur hemen bana kızma! Ben bu mektubu niçin yazdığımı söyleyeyim. Biliyorsun ki ben, Kureyş içerisinde akrabası olmayan biriyim. Kendilerinden de değil, yabancıyım. Ama seninle beraber bulunan Muhacirlerin çoğunun ise orada akrabaları vardır. Herhangi bir olay karşısında akrabaları onların yakınlarını koruyabilmek için ellerinden gelenleri yapabilirler. Benim ailemi ise koruyacak hiçbir güvencem yoktur. İşte Ya Resûlullah! Ben bu mektubu aileme karşı bir güvence olsun diye yazdım. Vallahi! Ne onları dost edinmek, ne küfre rıza göstermek, ne de dinimden döndüğümü onlara belirtmek için bu işi yaptım. Tek bir amacım vardı; o da, ailemi korumaktı.”*³

Hatib b. Ebî Belta, yaptığı olayı böylece itiraf edince mecliste hazır bulunan Hz. Ömer ayağa fırladı ve dedi ki: *“Ya Resûlullah! Bırak şu münafiğin boynunu vurayım.”* Allah Resulü (sas) Hz. Ömer'e dedi ki: **“Hayır ey Ömer! Muhakkak ki, Hatib, Allah ve Resulü'nü seviyor. Ayrıca o Bedir ehliendir. Allah Bedir ehlinde olanları affetmiştir. Ben de Hatib'i affettim.”**⁴

² Hakkında daha fazla bilgi için bkz: İbn Hacer, *el-İsâbe*, c. 1, s. 341, 342; İbn Esir, *Usdü'l-Ğabe*, c. 1, s. 659-671; İbn Abdilberr, *el-İstiâb*, c. 1, s. 374-377; İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 3, s. 106, 107

³ İbn Hişam, *es-Sîre*, c. 4, s. 41; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. 1, s. 80

⁴ Buhari, *Cihad*, 141; Müslim, *Fedâilü's-Sahabe*, 161

Özetleyerek anlatmaya çalıştığımız bu olayda Efendimiz'in bir hadiseyi değerlendirirken sebep-sonuç ilişkisine nasıl dikkat ettiğine dair çok güzel bir örneği görmüş olduk. Hatib b. Ebî Belta'nın yaptığı iş, en basitinden "vatana ihanet" denilebilecek bir suçtu ve kesinlikle ona verilecek ceza ölümdü. Ama buna rağmen, Efendimiz'in (sas) onu çağırıp neden bu işi yaptığını sorması ve maksadını öğrendikten sonra suç çok büyük olmasına rağmen affetmesi, meseleleri değerlendirirken bizlerin de nasıl davranması gerektiği yönünde önemli mesajlar vermektedir.

Sebep-sonuç ilişkisi bağlamında Siyer'i okumanın insana neler kazandırtacağı konusunda bir örnek daha vermemiz gerekirse, Uhud Gazvesi'ndeki okçuların değerlendirilmesini misal olarak verebiliriz. Bedir Gazvesi'nin ardından Hicretin 3. yılında cereyan eden Uhud Savaşı, İslam Tarihi'nin çok önemli hadiselerinden biridir. Efendimiz (sas) üç bin kişilik Mekke ordusunun Medine'ye doğru geldiğini haber alınca, Sahâbe ile istişare etmiş, kendi görüşü şehrin içinde kalıp savunma savaşı yapmak iken, özellikle Bedir'e katılmamış genç Sahabîlerin görüşünü kabul ederek Medine'nin dışında düşmanı karşılamak üzere harekete geçmişti. Uhud Dağı'nın eteklerine gelince, düşmanın gelip dağın ön tarafına doğru konuşlandıklarını görünce, Efendimiz (sas) de en uygun bir şekilde askerlerini yerleştirmiş, stratejik bir konumu olan *Ayneyn* geçidine ise Abdullah b. Cübeyr komutasında elli okçu görevlendirmiş ve onlara şöyle talimat vermişti: ***"Ne şart ve durum olursa olsun asla burayı terk etmeyeceksiniz. Bizlerin cesetlerinin yaban kuşlar(akbabalar) tarafından parçalandığını görerseniz bile yerinizi bırakmayacaksınız."***⁵

Çok açık bir talimat ile Efendimiz (sas) onları uyarmış, bir yönü ile savaşın neticesinin o tepenin korunmasından geçtiğini onlara beyan etmişti. Bir müddet sonra savaş başlamış ve işin bidayetinde Müslümanlar, Mekke ordusunu darmadağın etmişlerdi. Mekkeliler neleri varsa hepsini o meydana bırakıp kaçmaya başlamış, Müslümanlar da onların arkasından geriye bıraktıkları ganimetleri toplama işine girişmişlerdi. İşte tam o esnada, *Ayneyn* tepesinden savaş meydanındaki bu gelişmeleri seyreden okçu Sahâbîlerden bazıları: ***"Bu iş tamam, savaş bizim lehimize bitti!"*** diyerek,⁶ Hz. Peygamber'in talimatını unutarak meydana inip, ganimet toplamaya karar vermişlerdi. Abdullah b. Cübeyr, askerlerin bazılarında bu kararı görünce onları uyarmış, ama çok fazla etkili olamamıştı. Orada bulunan elli okçudan, kırk tanesi tepeden aşağıya inmiş, ganimetleri toplamaya başlamışlardı. O ana kadar, tepeyi gözleyen ve orası korunduğu müddetçe İslam ordusuna arkadan saldırılamayacağını bilen Mekkelilerin süvari birliğinin komutanları Halid b. Velid ve İkrime b. Ebî Cehil, Dırâr b. Hattab isimli askerinin sesi ile sarsılmışlardı. Dırâr onlara okçuların tepeyi terk ettiklerinin müjdesini veriyordu. Bu haber üzerine hemen Mekkeli süvariler tepeye doğru hücumla geçiyor, geriye kalan on okçu şehit ediliyor ve Müslümanlar arkadan kuşatılıyordu. Beklenmeyen bu saldırı üzerine Müslümanlar derin bir sarsıntı geçiriyor, o anlarda kaçmaya başlayan Mekkeliler toparlanıyor, onlar da geri dönerek saldırıya geçiyor, böylelikle İslam askerleri iki ateş arasında kalarak ciddi sıkıntılar çekiyorlardı. Netice de içlerinde Hz. Hamza, Hz. Mus'ab, Abdullah b. Cahş, Sa'd b. Rebî ve nice Sahâbe'nin büyüklerinden yetmiş kişi şehit oluyor, başta Efendimiz (sas) olmak üzere yaralanmayan kalmıyordu. Böylelikle Uhud

⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, c. 2, s. 47; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, c. 4, s. 293

⁶ İbn Kesir, *el-Bidaye*, c. 4, s. 25

Gazvesi, okçuların yerlerini terk etmeleri sonucunda ağır bir bedel ödenerek nihayete eriyordu.⁷

Genel hatları ile Siyer kitaplarımızda Uhud bu şekilde anlatılır, sonrasında okçular tepesini terk eden Sahabî efendilerimiz hakkında ileri-geri konuşulur: “*Ganimet sevdası ile böyle yaptılar, bundan dolayı mağlubiyeti tattılar; Resûlullah’ın emrini tutmadılar, bundan dolayı şehit oldular; başlarındaki komutanın talimatını yerine getirmediler, bundan dolayı böyle bedel ödediler*” gibi yorumlar yapılır. Hiç kimse, “*Acaba canlarını, mallarını Allah yolunda harcamaktan bir an geri durmayan bu fedakâr sahâbîlerin neden Uhud günü böyle davrandıklarını*” sorgulamak gelmez. Hep sonuca odaklanılır ve işin neticesinin üzerine yorumlar yapılır. Tabi böyle olunca da haksız ithamlar yapılır, bahtiyar nesil olan Sahâbe hakkında bazen farkına varmadan edep dışı sözler söylenir ve asıl alınması gereken mesajlar gölgelenir.

Meseleyi hakîmane bir göz ile okuyanlar kimselerin fark etmediği mesajlar elde edebilirler. Mesela Bediüzzaman Hazretlerine göre Uhud’daki o elim hadise, “o an iman mutluluğuna eren Sahâbîlerin, gelecekteki Müslümanların ortaya çıkması için kendilerini feda etmeleridir.” Üstad hazretleri der ki: “*Müşrikler içinde, o zamanda saff-ı Sahabede bulunan ekâbir-i Sahabeye istikbalde mukabil gelecek Hazret-i Hâlid gibi çok zatlar bulunduğundan, şanlı ve şerefli olan istikballeri nokta-i nazarında bütün bütün izzetlerini kırmamak için, hikmet-i İlâhiye, hasenât-ı istikbaliyelerinin bir mükâfât-ı muaccesesi olarak mazide onlara vermiş, bütün bütün izzetlerini kırmamış. Demek mazideki Sahabeler, müstakbeldeki Sahabelere karşı mağlûp olmuşlar tâ, o müstakbel Sahabeler, berk-i süyuf korkusuyla değil, belki bârika-i hakikat şevkiyle İslâmiyete girsin ve o şehâmet-i fitriyeleri çok zillet çekmesin.*”⁸

Bediüzzaman Hazretlerine kimselerin pek dikkat etmediği böyle bir yorumu yaptırtan şey, meseleyi sadece neticesine göre değerlendirmeyip, o neticenin sebeplerini de dikkate alarak hikmet nazarı ile bir okuma yapmasıdır. Biz de Uhud Gazvesi’nin o tablolarını sebep-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirirsek çok önemli noktalar yakalayabiliriz. Bu noktalardan bir tanesi şudur: Uhud Gazvesi’ni Kur’an, Âl-i İmrân Sûresi’nin 121 ila 175. ayetleri arasında anlatır. Ayetler, Hz. Peygamber’in (sas) sabahın erken saatlerinde evinden çıkmasından, Uhud’a gelip askerlerini yerleştirmesinden başlar, savaşın birçok ayrıntılarına kadar bilgi verir. 130. ayete gelince birden konu değişir gibi olur ve savaşın anlatıldığı bir pasaj içerisinde Rabbimiz şöyle buyurur: “**Ey İman Edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah’tan sakının ki kurtuluşa eresiniz. Kâfirler için hazırlanmış bulunan ateşten sakının. Allah’a ve Resulü’ne itaat edin ki, rahmete kavuşturulasınız.**”⁹

Bu üç ayetlik ara konudan sonra söz yine Uhud Gazvesi’nden devam eder. Savaşın anlatıldığı bir yerde böyle farklı bir meseleye Rabbimizin dikkat çekmesi müfessirlerimizin

⁷ Olayın detayları için bkz: İbn Hişam, *es-Sîre*, c. 3, s. 83-182; Vakıdı, *Kitabü'l-Meğazi*, c. 1, s. 223-263; Taberi, *Tarih*, c. 3, s. 15-40; İbn Esir, *el-Kâmil*, c. 2, s. 150-180.

⁸ Bediüzzaman, Said Nursi; *Lemalar*, s. 40

⁹ Âl-i İmrân Sûresi, 3/130-132

ilgisini çekmiştir. ¹⁰ İbn Hişam'ın da açıklama yapmadan, "Uhud hakkında nazil olan ayetler" bahsinde, "Faizin yasak edilişi" diyerek bu ayetleri vermesi, ¹¹ Uhud ile faizin haram kılınışı arasında bir bağ olduğu bilgisini bize verir. Bu bağ şudur: Sahâbe'den bazıları savaşa katılmak için o gün Medine'de bulunan tefecilerden faiz ile para almış, o para ile savaş malzemeleri alarak Uhud'un meydanına gelmişlerdi. Eğer o gün ganimet olarak, borçlarını ödeyecek miktarda bir şeyler toplayamasalar, çok ciddi sıkıntılar çekecek, belki de bir ömür o borçlarla yaşamak zorunda kalacaklardı. Çünkü o günkü faiz, katlanarak artan bir faizdi. Vadesinde ödenmeyen borç iki katına çıkarılıyor, artık borçlu o halden bir türlü kurtulamıyordu. Böyle sosyal bir gerçeklik ortada olduğu için Sahâbe, okçular tepesini terk ediyor ve işin nihayetinde olanlar oluyordu. Şimdi biz, bu hadisenin böyle bir sebebi olduğunu bildiğimizde ve meseleyi sebepleri açısından değerlendirdiğimizde; "Ganimet sevdası ile emri dinlemediler, dünyalık peşine koştu, onun için mağlubiyeti tattılar" gibi değerlendirmelere girmeyecek çok daha farklı ve isabetli tespitlerle Uhud'un o tablosundan istifade edeceğiz.

İşte bundan dolayı, kesinlikle Siyer'i, sebep-sonuç ilişkisi bağlamında okumalı; sebebi sonuca, sonucu sebebe kurban etmemeli, hadiselerden alacağımız istifadeleri daha da çoğaltma yollarını zorlamalıyız.

DÂRÜ'L-ERKÂM

- Siyer'in sebep-sonuç ilişkisi bağlamında okunması neden önemlidir? Bunun ihmali nelere yol açabilir?
- Sebep-sonuç ilişkisinin önemine dair Siyer içerisinden başka örnekler verebilir misin?
- Gerek Hatib b. Ebî Belta'ya, gerek Uhud'daki okçulara Hz. Peygamber'in (sas) tavrı nasıl değerlendirilmeli? Özellikle Âl-i İmrân Sûresi, 159. ayet ekseninde neler söylenebilir?
- Hatib b. Ebî Belta'yı, o büyük suçundan affettiren en önemli şey, Resûlullah'a (sas) olan sevgisi idi. O sevgi insanı kurtarıyorsa, öyleyse onu nasıl kuşanmalı?
- Faiz'in, Sahâbe'ye bile yaptırdıklarına dikkat edince, bir bela olan faiz için neler söylenebilir?

SUFFA

¹⁰ Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, c. 4, s. 371, 372

¹¹ İbn Hişam, *es-Sîre*, c. 3, s. 147, 149

- SİYER’İ SEBEP-SONUÇ İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA OKU Kİ; SEBEBİ SONUCA, SONUCU SEBEBE KURBAN ETMEYESİN, BİRİLERİNİN HAKKINA GİRMEYESİN VE HADİSELERDEN GERÇEK MANADA İSTİFADE EDEBİLESİN.
- YAKINLARINA OLAN SEVGİNİ DENGEDE TUT Kİ, YANLIŞ ADIMLAR ATMAYASIN, ÜMMETİN SIRLARINI İFŞA EDECEK BİR DURUMA DÜŞMEYESİN.
- BİR MESELEDE HÜKÜM VERİRKEN HER BOYUTU İLE ONU DEĞERLENDİR Kİ, İYİLİKLERİ BİR ANDA YOK SAYMAYASIN, HAKSIZLIK ETMEYESİN.
- YAPILAN YANLIŞ NE KADAR BÜYÜK OLURSA OLSUN EĞER NİYET KÖTÜ DEĞİLSE, DOSTUNU HEMEN SİLİP ATMA Kİ, ONU KAYBETMEYESİN.
- ŞEYTANIN EN ÇOK SEVDİĞİ SERMAYE OLAN ZAAFIYETLERİNİ KONTROL ALTINA ALIP TERBİYE ET Kİ, KENDİNİ ELLERİNLE ATEŞE ATMAYASIN.